

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію аспірантки кафедри історії
української музики та музичної фольклористики
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Олени Володимирівни Полетаєвої
«ГАННА ГАВРИЛЕЦЬ:
ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ АСПЕКТИ ТВОРЧОСТІ»,
поданої до захисту
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 025 Музичне мистецтво

Головна героїня дисертації – Ганна Гаврилець – сучасна українська композиторка, чия творчість стала структуроутворюючою основою репертуару для багатьох музичних колективів України, передусім хорів, камерних та симфонічних оркестрів, камерних інструментальних та вокальних ансамблів, як при житті мисткині, так і після її раптової смерті у перші дні повномасштабного вторгнення в Україну сусідів зі сходу й півночі.

У вступі до дисертації Олени Полетаєвої названо чимало українських і зарубіжних виконавців її музики — музикантів-солістів і мистецьких колективів. Серед зарубіжних зазначено Клузький філармонічний оркестр «Трансильванія» з Румунії, Азербайджанський державний симфонічний оркестр імені Узеїра Гаджибекова, хор «Веснівка» з Торонто, «The Esoterics» зі США та інші. Красномовним підтвердженням зростання уваги до творчості Г. Гаврилець серед виконавців є вміщений у додатках хронограф її життя і творчості, за яким бачимо, що лише за неповний 2022 рік музика композиторки звучала більше ніж у півсотні концертів.

Ганна Олексіївна, окрім творчості, приділяла велику увагу педагогічній та організаційній діяльності на композиторському факультеті Національної музичної академії. Серед її учнів – відомі композитори Рената Сокачик, Роман Григорів, Ілля Разумейко (двоє останніх відомі своїми новаціями у сфері музичного театру).

Здавалося б, про творчість Г. Гаврилець мало би бути написано вже кілька наукових монографій, однак наразі немає жодної. Захищено дві дисертації, об'єктом дослідження у яких постає її творчість — Тетяни Сухомлінової в Харкові й Тетяни Маскович в Одесі. До них приєднується творча дисертація про ораторію Г. Гаврилець «Віють вітри», виконана С. Ваврищуком на кафедрі історії української музики та музичної фольклористики під керівництвом Олени Дерев'янченко.

Жанрова палітра творчості Г. Гаврилець різноманітна, та увагу мистецтвознавців привертають передусім її хорові твори, а от інструментальні, особливо оркестрові практично зовсім не досліджені. У рецензованій дисертації розпочате наукове

осмислення оркестрової музики композиторки, до наукового обігу введено численні камерно-вокальні, хорові, інструментальні твори.

Тож актуальність і наукова новизна роботи Олени Полетаєвої не викликає сумніву.

Життєвий і творчий шлях головної героїні дисертації висвітлено із застосуванням новітніх теорій біографістики. За теорією Ольги Коменди, Ганну Гаврилець представлено як універсальну творчу особистість (піаністку, композиторку, музично-громадську діячку й педагогиню), що теж є одним із аспектів наукової новизни роботи.

Застосувавши ідею Марини Черкашиної-Губаренко — теорію відправного пункту у становленні митця-музиканта, дослідниця простежила шлях Ганни Гаврилець до вершин професіоналізму, намагаючись охопити весь період формування особистості. Вона розпочала її біографію ще зі шкільних років мисткині й завершила роками навчання у Львівській консерваторії і асистентурі-стажуванні під керівництвом Мирослава Скорика в Київській консерваторії. У цьому контексті цікавим і новим для музикознавчих досліджень є «Педагогічний родовід» Ганни Гаврилець, уміщений у додатку до роботи. Такий родовід, укладений з урахуванням зв'язків «учитель — учень», ретроспективно спрямований углиб століть, наочно демонструє тісні спадкоємні зв'язки Г. Гаврилець із багатьма національними культурами — насамперед українською (снятинською, львівською, харківською, київською), а також польською, німецькою, чеською, французькою... Зібрана інформація, систематизована у схемі, увиразнює яскраве європейське спрямування творчості й різнобічної мистецької діяльності Ганни Гаврилець, можливо, частково пояснює зростання кількості прихильників її творчості не лише в Україні, а й в інших країнах світу.

У роботі охоплено практично всю творчу спадщину Г. Гаврилець, проаналізовано основні твори кожного жанру, розкрито їхні жанрові витоки, визначено стильові впливи і новації, охарактеризовано новітні композиційні техніки, використані в її творах. Дослідниця прагне вичерпно і всебічно розглянути кожне з порушених питань. Так, фольклорний досвід мисткині простежено ще з її дитинства, і цей матеріал, зібраний переважно з розповідей самої Ганни Олексіївни й доповнений характеристикою родинних традицій, надалі принагідно й цілком слушно використано в аналітичних розділах роботи.

На нашу думку, дослідниці вдалося розробити справжню мапу творчості композиторки, яка буде довго слугувати іншим дослідникам своєрідним дороговказом нових перспектив. До прикладу: в розділі 4.3.1 дисертації розглядається музично-сценічне дійство «Золотий камінь посіємо...»: в першу чергу воно описується як твір, дотичний до специфічно дитячих форм фольклору. Нагадаємо, що саме цей твір приніс композиторці Національну премію імені Тараса Шевченка і є великою мірою смислоутворюючим для розуміння жанрово-стильових особливостей творчості композиторки. Адже в ньому Ганні Гаврилець вдалося, можливо, вперше в сучасній українській композиторській практиці розробити індивідуальний метод аранжування

фольклорного матеріалу, який поєднує сонористичний, пуантилістичний та гармонічний підходи. Композиторці вдалося максимально висвітити саме фольклорну складову твору, коли навколо фольклорного матеріалу розгортається легке фактурне мереживо, утворюючи своєрідну сонористичну гетерофонну фактуру.

Кілька років тому композиторка зверталася до Євгена Єфремова, а також до мене за консультаціями про обрядові форми чоловічого співу й була засмучена тим, що в Україні чоловікам доручають «оспівувати»/ «озвучувати» лише різдвяно-новорічний сезон – решта обрядових циклів в українців бринить жіночими / дівочими голосами. Сьогодні ця інформація чітко артикулюється студентам-композиторам в курсах народної творчості.

Запитання. Як етномузикологу, мені цікаво, чи мала Ганна Олексіївна власний досвід фольклористичної діяльності? Чи брала вона участь у фольклорних експедиціях, чи спиралася лише на досвід свого дитинства у підкарпатському селі або ж розшукувала народнопісенні зразки для композиторського опрацювання лише з нотних збірників? Можливо, саме цим пояснюється те, що для своїх хорових творів фольклорної тематики композиторка обирала академічних вокалістів (винятком є Ніна Матвієнко з її специфічним вокалом школи Хору імені Григорія Верьовки)?

Зауваження. Як зауваження до викладу роботи можна дорікнути, що висновки до розділів мають надто загальний характер, хотілося би більш конкретних формулювань.

У цілому наукова робота «Ганна Гаврилець: жанрово-стильові аспекти творчості» є завершеним, самостійним дослідженням, відповідає вимогам МОН України щодо дисертацій, а її авторка Олена Володимирівна Полетаєва гідна присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Рецензент –

докторка мистецтвознавства, доцентка,
виконувачка обов'язків професора
кафедри історії української музики
та музичної фольклористики
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

I. В. Клименко